

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
**Ruimtelijke ontwikkeling bij
Waterveiligheid**
Provincie Noord-Holland

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers: Bas van de Pas (Provincie Noord-Holland)

Moderatoren: Edwin Borst (ECP) en Untung Buter (Provincie Noord-Holland)

Op 12 oktober 2022 organiseerde ECP op initiatief van Martijn Veerman (Provincie Noord-Holland) een sessie begeleidingsethiek over de casus 'Ruimtelijke ontwikkeling bij waterveiligheid'. Aan de workshop namen 3 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel onder leiding van Edwin Borst (ECP) en Untung Buter (Provincie Noord-Holland).

De doelstelling is tweeledig:

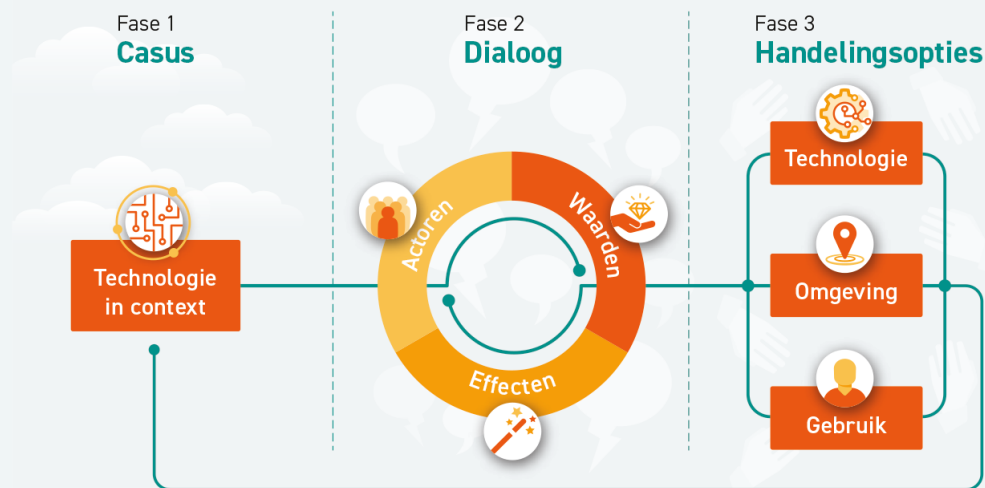
- ▷ Leren tijdens de workshop
- Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
- Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren
- ▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
- Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties

Het verslag bevat de volgende elementen:

- ▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- ▷ Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

De leergang Datagedrevenwerken bij waterveiligheid heeft als doelen gesteld:

1. Inzicht in de hoeverre bouwplannen van 2003 tot heden binnen twee pilotgebieden de Wieringermeer en de Haarlemmer effect hebben op de overstromingsrisico's van primaire (buitenwateren) en regionale systemen (boezemwateren en regionale waterlopen).

2. Met dit inzicht kunnen we keuzes over maatregelen binnen de meerlaagse veiligheid integraal en op een toekomstbestendige manier afwegen, voorschrijven en/of toetsen. Hiermee willen we waterveiligheid bij nieuwe toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen doelmatig (laagste maatschappelijke kosten) en 'robuust' kunnen waarborgen.

Om nu deze doelen te kunnen halen, is bekeken welke technologie nodig. Nu zijn er twee sporen die gevolgd worden:

Spoor 1, langere termijn:

gebruik FIAT-model in plaats van HIS-SSM voor berekenen actuele schade

Spoor 2, korte termijn:

gebruik van de LSG-kaart (lokale Schade gevaarkaart) waarmee op een snelle manier de effect van ruimtelijke verandering kunnen worden ingeschat.

Een LSG kaart is voor een bepaalde schadefunctie; eengezinswoning, bedrijven, kantoren, eventueel een combinatie. Als je acht gebouw/landgebruik typen wilt, dan krijg acht LSG kaarten. Er zijn aparte LSG-kaarten gemaakt voor overstromingen na falen van regionale keringen. Daarvoor is het wel nodig om eerst na te gaan hoe onderscheidend deze kaarten zullen zijn. De te hanteren faalkans voor keringen (normklasse wel/niet gecorrigeerd voor lengte waterkering/omvang polder) is vermoedelijk veel bepalender voor kaartbeeld. Een nader uit te voeren wens is om acht gebouw- en landgebruik typen (woningen, bedrijven, industrie, boerenbedrijven, etc.) met eigen schadefuncties over de LSG-kaart te leggen voor verschillende ijkjaren met diverse referentiejaren (2014, 2000 en 2022). Op basis van de BAG kan worden teruggekeken met de verschillende LSG's per landgebruik typen hoe het schaderisico is toegenomen en in welke gebieden (gebieden met groen/geel/oranje/rood gevaarklasse) de schade is toegenomen en welke categorie hier het meest verantwoordelijk voor is. Er zijn ook nog veel onzekerheden hoe hier mee verder te gaan en verdere vervolgstappen moeten worden vastgesteld.

[Uitleg over de FIAT rekenmodel.](#)

De gebruikte technologie is de "Standaard Methode 2017 Schade en Slachtoffers als gevolg van overstromingen (SSM)", waarbij het Delft-FIAT de rekenkern is. De Basisadministratie Adressen en Gebouwen (BAG) kent gebruiksdoelen. Deze

gebruiksdoelen kunnen worden gecombineerd met de schade van de SSM en faalkansen (voor regionale waterkeringen), waardoor LSG-Kaarten kunnen worden gemaakt. Deze kaarten geven inzicht in de relatie tussen grondgebruik, schaderisico en waterveiligheid.

Fase 2

Dialogoog

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van het Fiat-rekenmodel. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

1. Bewoners
2. Bedrijven
3. Ontwikkelaars
4. Landschapsarchitecten
5. Verzekeraars
6. Hypotheekverstrekkers
7. Nutsbedrijven
8. Wegbeheerders
9. Rijk
10. Provincie(s)
11. Waterschappen
12. Gemeenten
13. Deltares (Kennispartner)

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van het FIAT rekenmodel hebben.

Positief

- Meer klimaat adaptief gebouwd
- Waar meer risico, minder gebouwd, minder activiteit, minder geïnvesteerd (bijv. natuurontwikkeling)
- Meer “uitgezoomd” beslissingen nemen
- Flexibel instrument, maatwerk, beter inzicht in risicovolle gebieden, bestuur beter adviseren
- Kosten besparen, meer inzicht in effectiviteit oplossingen
- Perceptie: ik kan hier blijven!
- Inzicht door bewoner: ik zit in een (niet-) veilig gebied
- Investerder/landeigenaar weet wanneer investering wel/niet goed/verantwoord is
- Verhoging samenwerking tussen verschillende overheden, water, RO-domein, veiligheidsregio's. Meer transparantie.
- Schadefuncties aan te passen, het helpt je zoeken naar de juiste oplossing.
- Goeie feitelijke onderbouwing van keuzes naar buiten toe, geeft inzicht, openbaarheid van feiten
- Burger “controleert” overheid

Negatief

- Waar meer risico, minder gebouwd, minder activiteit, minder geïnvesteerd
- De strijd aan met ICT, mogen toepassen en runnen -> regels om veiligheid te borgen, software testen, invloed op andere software?
- Meer kennis, communicatiekracht nodig om alles uit te leggen
- Perceptie: ik moet hier weg
- Kan nadelige gevolgen hebben als landeigenaar, zowel financieel als emotioneel (landeigenaar kan niet meer ermee doen wat hij/zij wil)
- Tool met onderhouden worden
- Bij publiek maken: gebruiksvriendelijk maken, proces inzichtelijk, hoe wordt tool ingezet, hoe kom je tot een beslissing?
- Technisch inzichtelijk maken op deze manier leidt tot “op slot” zetten. Verhindert innovatiekracht om toch op een andere manier een mooi vestigingsklimaat te creëren.
- Burger “controleert” overheid

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op:

Waarden

Efficiëntie	Inspelen op veranderingen
Waardevol	Juiste kennis inzet voor besluitvorming
Effectief	Wel overwogen besluitvorming
Inzicht	Voor belanghebbenden inzichtelijk hoe data leidt tot besluitvorming
Toegankelijkheid	
Uitlegbaarheid (1)	Het rekenmodel moet flexibel zijn om in te kunnen springen op veranderingen (inzicht en omstandigheden)
Begrijpelijkheid	
Flexibel (2)	
Maatwerk	
Anticiperend	
Openheid	
Vertrouwen	
Transparantie	
Innovatie	
Samenwerking (3)	
Duurzaamheid (4)	
Gedragen	

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

Programmeur vertaalt naar verschillende varianten, zodat bestuurder verschillende varianten naast elkaar kan zetten zodat goede vergelijking en afweging gemaakt kan worden -> uitlegbaarheid en draagvlak

Duidelijkheid in te hanteren recepten, gebruiksvriendelijkheid: dingen automatiseren, interface.

Handige tools waar ook leken mee uit de voeten kunnen, zodat te methodiek ook duurzaam is – websites, dashboard.

Omgeving:

Meenemen van de omgeving, resultaten open presenteren, achtergrond, methode en de samenwerking uitleggen.

Interdisciplinaire verbinding versterken door de projectleider met ander werkvelden.

Synergie keten- en kennispartners versterken

Mens:

Menselijke maat, we zijn zelf gebruikerseigenaar van de Tool, niet de ICT-omgeving.

Zorg voor interne opleiding RO – Waterveiligheid, zodat kennis op peil blijft en bewustwording van de problematiek.

Goede vertaling van technologie naar buitenwacht: laat het begrijp zijn.

Heb oog voor de privacy gevoeligheid van de gebruikte data.

Terugblik en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers geven aan dat het veel nieuwe inzichten oplevert en dat er in korte tijd veel wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt de brede groep van deelnemers als meerwaarde ervaren. De combinatie van een duidelijke casus, enthousiaste deelnemers, en een aanpak die zorgt voor duidelijke uitkomsten in een korte tijd was dus een succes.

De deelnemers

1. Bart van der Pas, Casusmanager / strategisch beleidsadviseur waterveiligheid – Provincie Noord - Holland

2. Sandra Komen, Adviseur waterveiligheid Hoogheemraadschap Noord-Hollands Noorderkwartier

3. Rene Piek, beleidsmedewerker waterveiligheid – Provincie Zuid-Holland

Moderatoren:

Edwin Brost (ECP), Untung Buter (Provincie Noord-Holland)

aanpak
**begeleidings
ethiek**

Platform voor de
InformatieSamenleving

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
Naam workshop

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek,
waaronder dit verslag, vindt u op

www.begeleidingsethiek.nl